

עקירת מצוות אבילות | ג

תוכן:

פתיחה

אבילות יום ראשון

הקושי בסוגייתנו

שיטת הרשב"א

הגדרת שב ואל תעשה

ביאור דברי הראשונים

מהות מצוות האבילות

שיטת הרמב"ם

ביאור הרמב"ם בסוגייתנו

סיכום

פתיחה

הגמרא בתחילת המסכת (ג:) עוסקת בדיני אבילות, ובדחייתה מפני מצוה אחרת. מתוך עיון בסוגיא, עולות הגדרות חדשות במהות מצוות האבילות, ובסוגיית עקירת מצוות דאורייתא ע"י חכמים. במאמר זה ננסה לפרוס את היריעה בנושאים אלו, ובכך ליישב את דברי הראשונים בסוגיא.

הגמרא דנה לגבי מקרה שמצוות האבילות מתנגשת עם שמחת חתונה והפסד ממוני של הסעודה:

"כדתני': הרי שהיה פתו אפוי וטבחו טבוח ויינו מזוג, ומת אביו של חתן או אמה של כלה, מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה, ובו על בעילת מצוה ופורש, ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות".

מדברי הברייתא עולה, שבמקרה שאחד מקרובי החתן והכלה נפטר, ואם יקדימו לקיים את מצוות האבילות, יהיה הפסד גדול של טרחת הסעודה – מצוות שמחה דוחה את מצוות אבילות. לכן הדין הוא שבועל בעילת מצווה, מקיים את שבעת ימי המשתה, ורק אח"כ חוזר ומקיים את מנהגי האבילות.

השאלה העולה מדברי הגמרא היא מדוע מצוות השמחה של החתונה דוחה את מצוות האבילות, ואיך ניתן לבטל מצווה, רק בגלל הפסד הממון של הסעודה הקרובים. לצורך כך צריך להבין את המהות של מצוות האבילות.

אבילות יום ראשון

באופן פשוט החיוב להתאבל על שבעת הקרובים הוא דרבנן. לא מצינו מקור דאורייתאי המחייב לשבת שבעה בפטירת אחד מהקרובים. הראשונים נחלקו האם בכל זאת יש מהתורה חיוב של שהוא להתאבל.

מלשון תוספות בסוגייתנו (ד"ה בועל) עולה, שאבילות היא דרבנן – "והשתא מקילינן טפי באינות דאורייתא מ**באבלות דרבנן**".¹ כדברי תוספות כתבו גם הרמב"ן בתורת האדם (עמ' רז) רבינו יונה (ברכות ט: ד"ה גמ' מאי) והרא"ש (אלו מגלחין סי' ג' וסי' כז), וכן נפסק בשו"ע (יו"ד שצט, יג).

לדבריהם הגמרא מובנת בפשטות. ימי המשתה דרבנן דוחים את ימי האבילות שגם הם דרבנן, מכיוון שחכמים הם אלו שתקנו את האבילות, וביכולתם לבטל את התקנה במקום צורך, כמו בנידון דידן שיש הפסד של הסעודה.

ראשונים רבים חלקו על דברי התוספות וסייעתם, וביניהם הרשב"א (שו"ת ח"א, קנה וקעב) הרי"ף (ברכות י., מו"ק יא.). הר"ן (על הרי"ף, כאן ובברכות י.) והרמב"ם (אבל א, א), ולשיטתם אבילות יום ראשון היא מדאורייתא. לדבריהם קשה מהסוגיית שלנו, וכדלקמן.

הקושי בסוגייתנו

הרא"ש (סי' ה) מביא את פסק הגאונים המובא בבה"ג, לפיו מי שמת לו מת ביו"ט שני של גלויות, עליו לנהוג אבילות ולבטל את מצוות יו"ט שני של גלויות, שהרי אבילות יום ראשון דאורייתא ויו"ט שני דרבנן, ומקשה על דברים אלו מסוגיין:

"מכאן קשה למה שכתב בעל הלכות: מי שמת לו מת ביום טוב האחרון שנוהג בו אבילות, משום דאבילות יום ראשון דאורייתא ויו"ט שני דרבנן ואתי עשה דאורייתא ודחי עשה דרבנן. דלדבריהם הכא נמי ינהוג אבילות ביום ראשון דשבעת ימי המשתה דרבנן הם".

לפי הגאונים דברי הגמרא לא מובנים. אם אבילות יום ראשון היא דין דאורייתא, אין עצה ואין תבונה כנגד ה', ולא מובן איך חכמים יכולים להחליט לבטל את המצווה, רק בגלל הפסד הסעודה של שמחת החתן. ומאי שנא לעניין יו"ט שהאבילות גוברת, מפני שהיא מדאורייתא, ואילו כאן מצוות השמחה והפסד הסעודה גוברים, ולא מתחשבים בכך שאבילות יום ראשון דאורייתא.

הרא"ש מביא את תירוצו של הרמ"ה, המסביר שכמו שהאבילות היא דאורייתא, כך ימי המשתה של החתונה הם דאורייתא:

"וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב: דיום א' של שמחת חתן הוי דאורייתא דכתיב ביום חתונתו וביום שמחת לבו, אלמא דשמחת לבו ביום ראשון יש לו סמך מן התורה".

לפי דברי הרמ"ה יש כאן שני מצוות דאורייתא שסותרות זו את זו, ובכוחם של חכמים להחליט שבמקרה ובו יש הפסד ממוני – החיוב בשמחת החתן והכלה, יגבור על החיוב להתאבל וידחה אותו. הרא"ש מוסיף לתרץ בעצמו, שהבה"ג לא התכוון שאבילות יום ראשון לגמרי מדאורייתא:

"ויש אומרים דלא עלה על דעת הגאון לומר דאבילות יום ראשון הוי דאורייתא, דלא אשכחן שום אבילות מן התורה אלא אינות ליאסר בקדשים ובמעשר שני. אלא דעת הגאון לפי שאבילות יש לו רמז

¹ תוספות מדבר על האבילות באופן כללי שהיא מדרבנן, ולא מתייחס דווקא ליום א', והיה אפשר להסביר שדבריו הם כלפי שאר ימי האבילות שהם מדרבנן לכו"ע; אך מוכח במקומות אחרים שלשיטתו גם יום א' הוא מדרבנן.

ואחריתה כיום מר', וי"ט האחרון אינו אלא מנהג כדאיתא במסכת י"ט הלכך דחינו י"ט אחרון מן קדם אבילות. והכי נמי הוה עבדינו כן אלא שהיה צריך להפסיק באבילותו, שאחר יום ראשון יהיה נוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ ישלים אבילותו, הלכך צריך שינהוג שבעת ימי המשתה תחלה ואח"כ שבעת ימי אבילות".

לפי דבריו, לכו"ע אבילות יום ראשון דרבנן, ומפני שיש לה סמך מהתורה, כתב הבה"ג שאבילות היא דאורייתא, אך באמת היא חיוב מדרבנן בלבד. לעומת זאת, יו"ט הוא מנהג בעלמא שאין לו סמך מהתורה, ומפני שתוקפו חלש יותר הוא נדחה מפני האבילות, כפי פסק הבה"ג.

אך בסוגייתנו, אם היינו מקדימים את האבילות, היה צריך לחלקה לשניים, שהרי רק לאבילות יום ראשון יש סמך מהתורה; והיה נוהג אבילות יום א', ואח"כ נוהג את שבעת ימי המשתה כדי שלא להפסיד את סעודתו, ואחריהם חוזר להשלים את ששת ימי האבילות הנותרים. פיצול ימי האבילות פוגע בקיום המצווה כראוי, ומכיוון שרצוננו להימנע מכך, קבעו חכמים להקדים את ימי השמחה, ורק אח"כ לנהוג את שבעת ימי האבילות ברצף. מצוות האבילות ומצוות השמחה הם שניהם מדרבנן, בכוחם של חכמים להחליט איזו מצווה תגבור על חברתה, לפי תנאי המציאות.

שיטת הרשב"א

רוב הראשונים מתרצים תירוץ פשוט יותר, שלא כדברי הרא"ש. וכ"כ הרשב"א (ד):

"א"נ איכא למימר דקוברין אותו ביומו ואפילו הכי אין נוהג אבילות דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה".

לדבריו, למרות שאבילות יום ראשון דאורייתא ושבעת ימי המשתה דרבנן, מצוות השמחה גוברת ומבטלת את מצוות האבילות, דיש כח ביד חכמים לעקור מצווה בשב ואל תעשה, וכאן חכמים החליטו לעקור את מצוות האבילות ע"מ להציל מהפסד הסעודה, ועקירה זו מוגדרת כעקירה בשוא"ת. כדבריו כתבו ראשונים רבים².

הר"ן על הרי"ף מביא ג"כ את התירוץ הנ"ל, אך מוסיף נפק"מ שלא הובאה באף אחד מהראשונים:

"ולפי זה אינו ראוי להתעסק בדברים של שמחה כל אותו היום, אלא שאינו חייב לעשות מעשה של אבילות, והיינו שב ואל תעשה".

לפי דברי הר"ן, חכמים לא יכולים לעקור את כל מצוות האבילות, שהרי בפרטי המצווה יש חלקים שעקירתם היא בקו"ע, ולכן עקרו רק חלק מהמצווה, שאין חיוב לעשות מעשי איבול; אך בכל זאת יש איסור לעשות מעשים של שמחה, שבכך נמצא שעוקר את האבילות בקו"ע, וזה מחוץ לתחום סמכותם של חכמים.

² וביניהם הריטב"א, ר"ן, שיטמ"ק, בית הבחירה למאירי, רבינו קרשקש וידאל (תלמיד הרא"ה), צרור החיים, תורת האדם לרמב"ן ועוד.

יש כאן מחלוקת משולשת. מחלוקת הרא"ש עם הרשב"א וסייעתו, שלא קיבל את תירוצם למרות שהוא תירוץ יותר פשוט. וכן בין הראשונים שמתרצים שחכמים עקרו את המצווה בשוא"ת, נחלק הר"ן עם שאר הראשונים, האם יש איסור לעשות מעשים של ממש המבטאים שמחה. וננסה להבין את שורש מחלוקתם.

הגדרת שב ואל תעשה

הקובץ שיעורים (דברי סופרים ג, ב) חוקר בגדר 'שב ואל תעשה'. דיש לדון בעניין זה, האם מתייחסים לאדם עצמו, שאם לא עשה מעשים בקום עשה – נחשב שעבר בשוא"ת; או שמתייחסים למצווה שאם היא נעקרת בשוא"ת – יש אפשרות לעוקרה, גם אם האדם עצמו עושה מעשים:

"...דיש לפרשו בשני פנים, אם הדבר תלוי בגוף האיסור אם הוא קו"ע או שוא"ת, או באופן העבירה עליו. ולדוגמא, באומר שבועה שאוכל ככר זו אם אוכל זו, ואכל את התנאי ולא אכל את האיסור, דגוף האיסור הוא שוא"ת, ומ"מ עבר עליו ע"י אכילת התנאי, שהוא קו"ע. וכן בראיית פנים בעזרה ריקם, גוף האיסור הוא שוא"ת, מה שאינו מביא קרבן, ואופן העבירה עליו הוא ע"י כניסתו בעזרה, שהוא קו"ע. ולהפוך, באומר שבועה שלא אוכל זו היום אם לא אוכל זו למחר, ואכל את האיסור היום ולא אכל את התנאי למחר, דגוף האיסור הוא קו"ע, ועבר עליו ע"י שוא"ת, במה שלא אכל את התנאי למחר."

בדבריו מביא שני דוגמאות למקרים שאם נתייחס לגוף האיסור, יש כאן איסור בשוא"ת, אך עוברים עליהם על ידי מעשה אקטיבי.

ראשונה – נשבע שאם יאכל כיכר א', יהיה חייב לאכול כיכר ב'. דאחרי שאכל את כיכר א' הוא מחויב באכילת כיכר ב', ואם לא יאכל אותו, הוא עובר על השבועה בשוא"ת, אך עבר על שבועה זו באמצעות פעולה שעשה בקום עשה, שאכל את הכיכר הראשון. שניה – המגיע לעזרה ריקם ללא קורבן. הוא נכנס לעזרה בקום עשה, וע"י פעולה זו, ביטל את המצווה בשוא"ת, שמתבטל מלהביא קורבן.

הסברה שעומדת מאחורי חקירה זו, תלויה בסיבת החילוק בין עקירת המצווה בשוא"ת לקו"ע. דהנה לכאורה מאי שנא, אם התורה נתנה לחז"ל את הכח והסמכות לעקור מצוות, מדוע כוחם מוגבל רק לעקירה בשוא"ת, ויש לשאול מה החילוק המהותי בין שוא"ת לקו"ע.

אפשר להסביר שהחילוק הוא בחומרת העבירה, שעבירה על איסור התורה בקו"ע היא חמורה, ואין בכוחם של חכמים לעקור איסור חמור כל כך; ורק באיסור קל כשוא"ת יש בכוחם של חכמים לעקור את המצווה. לפי דברים אלו החילוק הוא בעצם המצווה (-בחפצא), שמצווה שמוגדרת כקום עשה, נחשבת כמצווה חמורה, ולכן אין כח בידי חכמים לעוקרה; ורק מצווה קלה, שבהגדרתה היא שוא"ת, יש כח בידי חכמים לעקור, וזה ההסבר הפשוט.

אמנם, אפשר לבאר את החילוק בצורה אחרת. במקרה שיש התנגשות בין דברי התורה לחז"ל, יש לאדם התלבטות, שהרי מצד אחד הוא חייב להקשיב לדברי התורה, אך מצד שני התורה עצמה ציוותה אותו להקשיב לדברי חכמים, ומכיוון שאין בכוחו לבחור איזו מצווה יותר חשובה – שב ואל תעשה עדיף, שלא יעשה דבר, ולא יעשה שום פעולה להעדיף את דברי חז"ל, ומצוות התורה נעקרת מעצמה. לכן א"א לעקור את המצווה בקום עשה, שבמקרה זה הוא בוחר לעשות פעולה מעשית, על פי דברי חז"ל, וכנגד הכתוב

בתורה, והמצווה לא נעקרת מאליה. לפי הגדרה זו, ההבדל בין שוא"ת וקו"ע תלוי בפעולת האדם עצמו (- גברא), ולא בצורה שבה המצווה נעקרת.

סברא זו עולה מדברי רש"י בברכות (כ. ד"ה שוא"ת), המסביר מדוע חכמים יכולים לעקור מצווה רק בשוא"ת:

"דברים רבים התיירו לעקור דבר תורה מפני סייג ומפני כבוד הבריות, היכא דאינו עוקר דבר במעשה ידיים, אלא יושב במקומו, ודבר תורה נעקר מאליו, כגון תקיעת שופר ולולב בשבת, וסדין בציצית, ודכוותיהו טובא ביבמות, אבל מעקר בידים – לא... על כרחך היינו דדחיית אינה בידים אלא בשיבת תדחה המצוה".

מבואר בדברי רש"י, שהסיבה שיש שלחכמים אפשרות לעקור מצווה בשוא"ת, היא מפני שהמציית לדבריהם, אינו עובר על המצווה, אלא שהמצווה נעקרת מאליה כשלא מקיימה; לעומת עקירה בקו"ע שקם ועוקר את המצווה במעשיו. לדבריו החילוק כלל לא שייך לכך שעבירה בקו"ע יותר חמורה מעבירה בשוא"ת.

הקובץ שיעורים (דברי סופרים ג, ה) מביא את החקירה דלעיל בהגדרת שוא"ת, ומוסיף שמחלוקת זו תלויה בנידון אחר. דיש לדון, האם כשחכמים עקרו את המצווה, היא נעקרה לגמרי, ואין בעשייתה מעשה מצווה; או שהמצווה עדיין קימת, אך חכמים ציוו להתבטל מקיומה.³ וז"ל:

"וכל החקירות האלו תלויות זו בזו. דאם נאמר שעל ידי עקירתם נעקר דין התורה לגמרי, צריך לפרש טעם החילוק שבין קו"ע לשוא"ת מפני חומר האיסור, דקו"ע שהוא דבר חמור אין להם הכח לעוקרו ושוא"ת דאינו חמור כל כך יש כח בידם לעוקרו, וממילא צ"ל שהדבר תלוי בגוף האיסור עצמו אם הוא קו"ע או שוא"ת, ולא איכפת לן באיזה אופן הוא עובר עליו. אבל אם נאמר, שבאמת דין התורה מצד עצמו לא נעקר כלל ממקומו, אלא שנגד דין התורה יש לנו ג"כ דין תורה שאסור לעבור על דברי חכמים, וכיון ששני הדינים האלו סותרין זא"ז ממילא שוא"ת עדיף, ולא בקולא וחומר תליא מילתא, אלא דכך הוא הדין בכל מקום ששני דברים סותרין זא"ז צריך להיות שוא"ת כמו באין עשה דוחה עשה, ולפי"ז לא איכפת לן בגוף האיסור אם הוא קו"ע או שוא"ת אלא באיזה אופן עוברין עליו".

לדבריו, יש כאן ג' נידונים התלויים אחד בשני. לפי הצד הראשון שהבאנו, שהחילוק בין שוא"ת לקו"ע תלוי בחומרה, צריך לומר ג"כ שדין התורה נעקר לגמרי, ומתייחסים לאיסור עצמו האם הוא חמור או קל, ולא לדרך שבה עוברים עליו. אך לצד השני, שבשוא"ת המצווה נעקרת מאליה, צ"ל שחכמים לא עקרו לגמרי את המצווה, והדבר תלוי באדם, האם הוא עובר על המצווה בקו"ע או בשוא"ת.

³ לדוגמא, כשחכמים אסרו לתקוע בשופר בשבת, ובא אחד ועבר ותקע בשבת, יש לדון אם קיים בכך מעשה מצווה, או שלא. ויש להאריך טובא בסוגיית זו. עיין תוספות סוכה ג. ד"ה דאמר לך, הפוסק לגבי היושב בסוכה ושולחנו בתוך הבית, שמכיוון שחכמים אסרו לשבת כך בסוכה, לא קיים מצוות סוכה אפילו מדאורייתא. אמנם הריטב"א שם כ"ח. חולק בפורש על תוספות, וכותב שמדאורייתא יצא. וכן כותב הר"ן על הר"ף בפסחים קט"ז: גבי מי שלא אמר פסח מצה ומרור בליל הסדר, שלא יצא ידי חובתו מדרבנן, אך מדאורייתא – יצא, ומשווה ליושב בסוכה ושולחנו בתוך הבית. ועיין דרוש וחיידוש לרעק"א, שכותב מפורש שהתקוע בשופר בשבת, קיים מצוות עשה של תקיעת שופר, ולמרות שעבר על איסור דרבנן. וצ"ע בדבריו שלא ציין לדבריו התוספות בסוכה שכותבים להיפך מדבריו.

ביאור דברי הראשונים

לפי הדברים הללו, ניתן להבין את שורש מחלוקתם של הר"ן והרשב"א דלעיל, האם צריך להימנע מלעשות מעשים של שמחה, במקרה שהאבילות נדחית.

הרשב"א סובר, שמכיוון שחכמים עקרו את מצוות האבילות בשוא"ת, מותר לקיים את שבעת ימי המשתה כתקנם וסדרם, ואף לעשות מעשים של שמחה. דברים אלו כמו הצד הראשון שדלעיל, שמתייחסים לחפצא של המצווה, ומכיוון שהיא נעקרת ע"י שוא"ת, אין זה חורג מתחום הסמכות של חכמים, ואפשר לקיים את שבעת ימי המשתה כרגיל.

לדבריו, אין להתייחס לכך שיש מקרים שעושה מעשים של שמחה, ואין זה נחשב שעוקר את המצווה בקו"ע, מפני שאין להסתכל על הגברא, ובאיזו צורה הוא עובר על המצווה, אלא על החפצא של המצווה, שהיא נעקרת בשב ואל תעשה. דין זה נובע מכך, שלדעת הרשב"א סברת החילוק בין שוא"ת לקו"ע הוא משום חומרת המצווה. וכן הוכיח הקוב"ש מהרשב"א במקום אחר.⁴

הר"ן חולק על כל הנ"ל. לשיטתו עקירת מצוות חכמים בשוא"ת מתייחסת לגברא ולא לחפצא של המצווה. הסיבה שאפשר לעקור את המצווה בשוא"ת אינה קשורה לחומרת המצווה, אלא לכך שלא עוקר את המצווה כלל, אלא יושב בביתו והמצווה נעקרת מאליה. לכן במקרה שעושה מעשים של שמחה, הוא לא יושב סתם כך ונותן למצווה שתעקר מעצמה, אלא עושה פעולות מעשיות של שמחה, וזה אין בכוחם של חכמים להתיר, דאין בכוחם של חכמים לעקור מצוות בקו"ע. ומובן מדוע כתב הר"ן שאין לו לעשות מעשים של שמחה כל אותן הימים.

מהות מצוות האבילות

לאחר שהסברנו את המחלוקת של הר"ן והרשב"א, עלינו להסביר במה נחלקו הרא"ש והר"ן.

⁴ הוא מדייק מהרשב"א בר"ה (ז:), שם הוא שואל מדוע אין איסור בל תוסיף בכך שבתקיעת שופר אנו מוסיפים ותוקעים יותר מכפי שציוותה תורה, ומדוע אין איסור בל תגרע במה שחכמים עקרו את מצוות תקיעת שופר בשבת. ומתוך שלא שייך בל תוסיף ובל תגרע במקרה שעשה זאת על פי ציווי חכמים, ולא על סמך שיקול דעתו. מדויק מדבריו, שחכמים לא יכולים לעקור את עצם מצוות 'בל תוסיף' ו'בל תגרע', ואם הם היו קיימות, לא היה אפשר להוסיף על מצוות שופר או לבטלה, שלכן הוצרך לתרץ שבכהאי גוונא כלל לא שייך בל תוסיף ובל תגרע.

ולפי ההסבר שלנו בדברי הרשב"א מובן, שכל מה שבכוחם של חכמים הוא לבטל מצווה, שכשלא עושה אותה המצווה נעקרת בשוא"ת, אך אין בכוחם לעקור איסורים, שיצוו את האדם לעבור על איסור תורה, דזה נחשב עקירה בקו"ע, דביחס לחפצא של המצווה היא נעקרת בקו"ע. וכך כתב בקוב"ש (דברי סופרים ג, י): "ונראה מזה דהרשב"א מפרש החילוק בין שוא"ת וקו"ע דיש כח ביד חכמים לפטור מחיוב מצוה ולא להתיר איסור, ואין נ"מ כלל אם עובר על ידי מעשה או לא ומשו"ה קשיא ליה מבל תגרע דהוא איסור ואין כח בידם להתירו..."

אמנם, הדיוק מדברי הרשב"א לא מוכרח, שהרי התירוץ שהרשב"א מתרץ מסתבר מאוד, וניתן לומר שהעדיף לתרץ כך, על פני תירוץ שחכמים עקרו את מצוות בל תוסיף. אך בכל זאת ראיתי לנכון להביאו, מכיוון שדיוק זה הופיע בדברי הקוב"ש, בלי קשר לסוגייתנו, ומסתדר יפה עם הרשב"א לפי איך שהסברנו אותו, ולאור דבריו מסתבר לומר שצדקו דברינו בהסבר הרשב"א, דבכך אזיל לשיטתו.

הרא"ש לא מקבל את מה שתירצו כל הראשונים, ולשיטתו לא ניתן לתרץ שחכמים עקרו את מצוות האבילות בשוא"ת בגלל הפסד הסעודה. לכן הוא נדחק להעמיד בדברי הבה"ג, שסובר כתוספות שאבילות יום ראשון דרבנן, ולכן יש כח לחכמים לדחות את האבילות.

דברי הרא"ש לא מובנים. הרי גם אם לא מקבל את הגדרת הרשב"א, ששוא"ת מתייחס ל'מצווה' ולא לאדם, ולכן מותר לעקור לגמרי את מצוות האבילות; הרי היה יכול להסביר כמו הר"ן, שעקרו את האבילות האקטיבית ונשארו האיסורים, ולכן אין לעשות מעשים של שמחה; ולא מובן מדוע הרא"ש בחר לדחוק בדברי הבה"ג, ולא לתרץ בפשטות כתירוץ הר"ן.

נראה, שהרא"ש חולק על הראשונים בגדר מצוות האבילות. אמנם לעניין הגדרת שוא"ת הרא"ש מסכים עם הרשב"א, שבעקירת מצווה מסתכלים על החפצא של המצווה האם היא בשוא"ת או בקו"ע, ולא משנה איך האדם עצמו עובר עליה; אלא שחולק עליו בהגדרת מצוות האבילות, וממילא האם ביטולה נחשב כשוא"ת או בקו"ע.

הרשב"א הבין שאבילות היא מצווה לבטא את הצער, ולכן כל עקירה שלה היא ביטול מצווה זו, ולכך זה מוגדר כשוא"ת. לעומתו הרא"ש מבין שהאבילות היא איסור לשמחה, וממילא כשמבטל את האבילות, הביטול הוא בקו"ע, שקם ועובר על האיסור, ולכן הוא נאסר. ונסביר.

מצוות האבילות מורכבת ממספר פרטים – נעילת הסנדל, תשמיש המיטה, כפיית המיטה, איסור רחיצה וסיכה, ועוד. אפשר להסתכל על הפרטים הללו, כ'מצוות' או כ'איסורים'. האם התורה אסרה לנעול את הסנדל, או שחייבה לחולצו; האם יש איסור בתשמיש המיטה או חיוב לפרוש מהאישה; האם יש איסור להשאיר את המיטה כרגיל או שיש חיוב לכפותה.⁵ בבסיס שאלות אלו עומדת חקירה עקרונית בביאור מטרתה של האבילות, ויש שתי אפשרויות להסביר את מטרת האבילות ומהותה.

החינוך (מצוה רסד) כותב בביאור עניינה של מצוות האבילות:

"משרשי המצוה, מה שכתבתי פעמים הרבה במצוות הקודמות, כי האדם נפעל כפי פעולותיו שיעשה, כי מהיותו בעל חומר לא יתפעל לדבר בכח עד שיוציא הענינים מן הכח אל הפועל. על כן בבוא אליו עונש מקרה מות באחד מקרוביו אשר הטבע מחייב האהבה להם, תחייבנו התורה לעשות מעשים בעצמו אשר יעוררוהו לקבוע מחשבתו על הצער שהגיע אליו, ואז ידע ויתבונן בנפשו כי עוונותיו גרמו לו להגיע אליו הצער ההוא, כי השם לא יענה מלבו ויגה בני איש כי אם מצד חטאים, וזאת היא אמונתנו השלימה, אנחנו בעלי דת יהודית היקרה. ובתת האדם אל לבו ענין זה במעשה האבילות, ישית דעתו לעשות תשובה ויכשיר מעשיו כפי כוחו".

לדבריו, התורה חייבה באבילות, שע"י שיעשה מעשים שלא אבילות, הוא יבטא את הצער כראוי, ויעשה חשבון נפש לתקן את מעשיו. עיקר מצוות האבילות היא קו"ע, וא"כ כשחכמים מבטלים את המצווה, הם דורשים מהאדם שלא לבטא את אבילותו, ולהשאיר בליבו בלבד. לפי זה המצווה נעקרת בשוא"ת, שיושב בטל מלקיים את מצוות התורה, ולא פועל לבטא את צערו.

⁵ בחידושי הגר"ח (מו"ק כז). כתב לחלק בתוך מצוות האבילות, בין איסורים לחיובים, וכאן לא הלכנו בדרכו, ועיינו לקמן שהבאנו את דבריו על מנת להסביר הרמב"ם.

אך אפשר להסביר אחרת את מהותה של האבילות. רש"י בסוכה (כה.) מסביר, מדוע אבל פטור מהנחת תפילין, אך בכל זאת חייב בשאר המצוות, ולא פטרוהו מדין 'העוסק במצווה פטור מן המצווה':

"[תפילין] שנאמר בהן פאר - כדלקמן, ואבל לאו בר פאר הוא, וכשמתפאר מראה בעצמו שאינו אבל... [התם טריד] טירדא דרשות - שאף על פי שהוא חייב לנהוג אבילות של נעילה רחיצה וסיכה להראות כבוד מתו - אינו חייב להצטער".

רש"י מסביר שאבל לא נחשב כעוסק במצווה כשמתאבל, אלא כטרוד בטיירדא דרשות בלבד. עיקר מצוות האבילות היא לשמור על כבוד מתו בכך שלא יעשה מעשים הפוגעים בכבוד המת, וההימנעות מלעבור על איסורים, לא נחשבת כעיסוק במצווה, ולכך לא פוטרים אותו משאר מצוות כדין העוסק במצווה.⁶

מדבריו עולה הגדרה שונה במצוות האבילות, אם קרוביו של המת יתעלמו מפטירתו, תהיה כאן פגיעה בכבוד המת, ולכן התורה חייבה אותם להתאבל, וע"י כך שיראו את צערם, כבוד המת לא יפגע. למרות שיש מצוות חיוביות באבילות, מטרתם היא שכבוד המת לא יפגע, ולכן כל מצוות האבילות מוגדרת כאיסורים.

לפי זה כשעוקרים את מצוות האבילות, יש כאן עקירה בקו"ע, 'שמראה בעצמו שאינו אבל', כשעובר על האיסור שהתורה אסרה ושמח למרות שמת לו מת, וגם אם לא עושה מעשים של שמחה, הרי המצווה נעקרת בקו"ע, בעצם כך שעובר על איסורי האבילות ופוגע בכבוד המת.

נחזור להסבר דברי הרא"ש, ולפי מה שחקרנו בגדר מצוות האבילות, דבריו יתפרשו יפה. נראה לבאר לשיטתו, שעיקר מצוות האבילות היא איסורים כרש"י. אם כן ביטול מצוות האבילות כוללת לעבור על האיסורים שהתורה הטילה על האבל, וכשנמצא שבמעשיו עובר על איסורי תורה, יש כאן עקירת מצווה בקו"ע. מסיבה זו הרא"ש לא קיבל את תירוץ הר"ן ושאר הראשונים, שהרי אין בסמכותם של חכמים לעקור מצוות בקו"ע.

שאר הראשונים הגדירו אחרת את מצוות האבילות, ולדבריהם עיקר מצוות האבילות היא חיובים, לבטא את הצער שבלב כדברי החינוך, וממילא ביטול מצוות האבילות פירושה לשבת ולהתבטל מקיום המצוות, ויש כאן עקירה של המצווה בשוא"ת בלבד. וכך כותב הזכר יצחק (ב,ו):

"אמנם לפי מה שכתבנו יש לומר דמן התורה רק מצוה יש להתאבל, וכל שעושה מעשה היפך מאבילות מבטל מצוה, כמפורש בגמ' (מו"ק יד, ב) דקרי ליה עשה ולא איסור, שאין כאן עבירה רק ביטול מצוה, וא"כ גם הדברים שהם בקום ועשה יכולים חכמים לעקור... זהו כונתם של הראשונים ז"ל. ויש לי בזה אריכות דברים ואכ"מ".

⁶ בתוספות שם ד"ה פאר, מסביר קצת שונה מרש"י, ואולי מפני שחולק על רש"י בהגדרת מצוות האבילות, ע"ש.

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם מביא שני מקורות לכך שאבילות יום ראשון דאורייתא. בתחילת הלכות אבל (א, א) כותב הרמב"ם:

"מצות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה', ואין אבילות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד שהוא יום המיתה ויום הקבורה, אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה, אף על פי שנאמר בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים, ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה רבינו תקן להם לישראל שבעת ימי אבלות ושבעת ימי המשתה".

לפי דברים אלו, מקור מצוות האבילות הוא מהפסוק הכתוב לאחר מותם של נדב ואביהוא בני אהרון, שם אהרון לא אכל את קורבן החטאת מפני אבילותו, ולומדים מכאן שהתורה רוצה בביטוי אבילות בעת מיתת הקרובים.

אמנם בסה"מ (עשין ל"ז) הרמב"ם מביא מקור אחר למצוות האבילות:

"והמצוה ה'ז היא שצונו שיטמאו הכהנים לקרובים הנזכרים בתורה... וזה בעצמו הוא מצות אבול. כלומר כי כל איש מישראל חייב להתאבל על קרוביו כלומר חמשה מתי מצוה. ולחזק חיוב זה באר אותו בכהן שהוא מוזהר על הטומאה שייטמא על כל פנים כשאר ישראל כדי שלא יחלש דין האבילות".

עולה מדבריו שהמקור למצוות האבילות, הוא מהחיוב להיטמא לשבעת הקרובים, שרואים שהתורה רוצה בכך שהקרובים יבטאו את אבילותם, עד כדי כך שהתירה לכהנים להיטמא בשביל כך, וא"כ וודאי שיש מצוות אבילות.

לכאורה יש כאן סתירה ברמב"ם, במקור למצוות האבילות, אך לא היא. גם בהלכות עצמם הרמב"ם מביא את המקור שהביא בסה"מ, וכך כותב בהקדמה להלכות אבל:

"הלכות אבל. יש בכללן ארבע מצות, אחת מצות עשה, ושלוש מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) להתאבל על הקרובים ואפילו כהן מתטמא ומתאבל על הקרובים, ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין, ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה שהן מעין קבורה ביום מיתה שהיא מצות עשה...".

מפורש בדבריו שהמקור לאבילות היא מהמצווה להיטמא למתים, ולא מ'ואכלתי חטאת היום' כפי שהביא בהלכה א. מוכרחים אנו לומר, שהרמב"ם הוצרך להביא שני מקורות אלו, ומשניהם יחדיו נלמד מצוות אבילות, ואין די במקור אחד. ונבאר זאת לקמן.

הכס"מ תמה על הרמב"ם איך למד את מצוות האבילות מהמקורות שהביא:

"ומ"מ הראיה שהביא רבינו ממה שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' יש לתמוה עליה. שבמקרא לא צוה שיתאבלו, אלא שאמר אהרן שלא ייטב בעיני ה' שיאכל חטאת באותו יום. ובספר המצות שלו כתב המצוה ל"ז היא שצטוו הכהנים שיטמאו לקרובים וזה בעצמו הוא מצות אבול... וגם על ראייה זו יש לתמוה שטומאה ענין אחד ואבילות ענין אחר, ואם צוה שיטמא לקרוביו אין במשמע זה שיתאבל עליהם".

הכס"מ מציג חיסרון בכל אחד מהמקורות שהרמב"ם הביא. איסור אכילת קודשים אצל אהרון, אין במשמעו ציווי להתאבל, אלא רק אמירה שאין ראוי לאכול קודשים מכיוון שאבל לא יכול לשמוח, ומהיכי תיתי ללמדו מכאן חיוב אבילות. וכן חיוב הטומאה למתים לא כולל חיוב להתאבל, אלא רק הטלת אחריות

של הקבורה על הקרובים, וממילא היתר לכהן להיטמא להם, ומניין לנו שמצווה זו כוללת חיוב לנהוג במנהגי אבילות.

לפי החקירה דלעיל במהות האבילות, נראה שדברי הרמב"ם מתיישבים היטב. הבאנו שני צדדים בהגדרת האבילות, האם התורה חייבה להתאבל כדי שלא לפגוע בכבוד המת, בכך שישמחו בזמן מיתתו; או שהתורה חייבה לבטא את הצער הטבעי שיש לאדם על פטירת קרוביו, ולכך ציוותה לנהוג במנהגי אבילות.

הרמב"ם הבין שאבילות כוללת את שני הדברים גם יחד, ולכן צריך שני מקורות. וכע"ז כתב הגר"ז בשם הגר"ח (חי' הגר"ח מ"ק כז). בביאור דעת הרמב"ם בעניין אחר:

"והנה בביאור דברי הרמב"ם מהשגת הראב"ד אמר הגר"ח זצ"ל, דהנה באבילות יש שני דינים, יש דין איסור מה שאסור לו לאבל בימי אבילות, כגון נעילת הסנדל דזה מדין איסור אבילות. ועוד יש דין קיום אבילות בקום ועשה דאבל מחוייב לקיים אבילות כגון מטה כפויה דחייב לכפות מיטתו, דזה כבר לא שייך לאיסורי אבילות כיון דישן על גבי קרקע ולא עבר על איסור אבילות, והא דחייב לכפות מטתו זה הוי מדין קיום אבילות שיש באבל דחייב לקיים אבילות בקום ועשה...".

מכיוון שיש שני עניינים במצוות האבילות, הרמב"ם נצרך ללמוד את מצוות האבילות משני מקורות שונים. מהחיוב להיטמא למתים, אנו לומדים שהתורה מטילה על המשפחה הקרובה, את האחריות לדאוג לכבוד המת. כהן מחויב להיטמא לאחד משבעת קרוביו, והתורה אינה רוצה שאדם אחר שאינו מהמשפחה – ידאג בעצמו למת, כי התורה מטילה את האחריות לכבוד המת על המשפחה.

לפי זה מובן איך ניתן ללמוד מכאן את מצוות האבילות. כמו שבטומאה התורה מחייבת את המשפחה לדאוג לכבוד המת, כך גם בעניינים אחרים, ולכן הם צריכים להתאבל ולהראות את צערם, כדי להעניק כבוד למת, שנפרדים ממנו בהערכה, ולא מזלזלים בכבודו ושמחים בזמן פטירתו.

אך הרמב"ם לא מסתפק בהגדרה זו של האבילות, ומבין שיש עניין נוסף באבילות והוא נלמד מאיסור אכילת קודשים. יש חיוב של "ושמחת לפני ה' אלוקיך", שאכילת קודשים צריכה להיות דווקא בשמחה, ושמחה זאת אינה אפשרית באדם שאבל על קרוביו. אך כשהתורה אסרה על אהרון לאכול בקודשים בעת מות נדב ואביהוא, התחדש כאן דין נוסף.

אהרון לא אכל את חטאת היום, כי הבין שהוא צריך לבטא את צערו ולהתאבל. אהרון היה יכול לשלוט ברגשותיו, ולכבוש את צערו, על מנת שיוכל לאכול את בשר הקודשים בשמחה, אך הוא הבין שהתורה רוצה בכך שיבטא את צערו ולא יכלא אותו בלב, ולכן בחר לא לאכול את הקורבן. מכאן לומד הרמב"ם שיש דין נוסף באבילות, והוא לבטא את הצער שבלב ולהוציאו החוצה. כך מדייק הזכר יצחק (ב,ו):

"אמנם לפי מה שכתבנו יש לומר דמן התורה רק מצוה יש להתאבל, וכל שעושה מעשה היפך מאבילות מבטל מצוה, כמפורש בגמ' דקרי ליה עשה, ולא איסור, שאין כאן עבירה רק ביטול מצוה... אף דלמדו אבילות מאנינות שאסור [לאונן] לאכול בקדשים ושם הוא עבירה, נראה דאין כונתם לומר דאיסור דקדשים הוא האבילות; רק דכונתם דיסוד הדין דאונן אסור לאכול בקדשים הוא משום שכיון שצוה התורה לו להתאבל, לזאת אסרה התורה שביום אבילותו יאכל בקדשים, ולו לא הי' מצוה להתאבל לא הי' מקום לאסור בקדשים".

עולה מדבריו, שלמרות שהאיסור לאבל לאכול בקודשים הוא 'איסור', אנו לומדים ממנו שיש 'מצווה' להתאבל, שהאבל לא יכול להתעלם מכך שקרובו נפטר ולאכול בקודשים, אלא צריך לבטא את הצער שבלב כלפי חוץ.

נמצא שדברי הרמב"ם מובנים. יש שני עניינים באבילות, כבוד המת וביטוי הצער, והתורה מחייבת בשניהם, ולכן נצרכים שני פסוקים ללמוד את חיוב האבילות, גם את הפסוק שהובא בהלכות, וגם את הפסוק שהובא בספר המצוות.

בדומה לדברים אלו כותב הלח"מ (אבל א, א):

"הרי"ף ז"ל בפרק ואלו מגלחין כתב ומאן דשכיב ליה שכבא וכו' דיום ראשון דאורייתא הוא דכתיב ואכלתי חטאת היום וכו'. ונראה דעל דרך זה כתב רבינו כאן פסוק זה, להודיע דאיסור יום מן התורה, אבל ענין מצות עשה להתאבל ודאי דלאו מהכא נפקא ליה, דאין כאן מצות עשה כדכתב הרב כ"מ. אלא משמע ליה דהוי מעשה דטומאה, דכיון דצותה תורה ליטמא משמע דינהוג אבילות אותו יום, ואף על גב דאין זה מוכרח מגלוי דקרא דואכלתי חטאת היום וכו' אמרינן הכי".

מדברי הלח"מ עולה כדברינו, ששני הפסוקים הוצרכו, וכל אחד ללמד חלק אחר באבילות. אמנם, הלח"מ מציג את הלימוד הפוך, דמואכלתי חטאת היום לומדים את האיסורים לנהוג בשמחה בימי האבילות, ואילו מהציווי להיטמא, לומדים שיש לנהוג גם במעשים פעילים של התאבלות. בכל זאת ניתנה לנו הרשות לחדש, ולתרץ את הרמב"ם על בסיס תירוצו של הלח"מ, אך בהיפוך דרשות הפסוקים, וכסברת הזכר יצחק דלעיל.

ביאור הרמב"ם בסוגייתנו

על פי הסבר זה, דברי הרמב"ם צריכים עיון מדברי הגמרא שלנו. לפי מה שהסברנו לעיל, צורת הגדרת האבילות חופפת עם הגדרת שוא"ת וקו"ע. אם נגדיר שהאבילות היא מצד כבוד המת, כל דיני האבילות הם 'איסורים' בלבד, של הימנעות מפגיעה בכבוד המת, וא"כ עקירתם נחשבת עקירה בקו"ע. ואם נגדיר שהאבילות היא מצד ביטוי הצער שבלב, עיקר האבילות היא קיום 'מצוות', כדי לבטא את הצער כלפי חוץ, ועקירתם ע"י ביטול המצוות נחשבת כעקירה בשוא"ת.

לפי מה שהסברנו שלרמב"ם שני העניינים קיימים, שום הסבר של הראשונים שהבאנו לעיל לא יתיישב בגמרא, ויסביר איך ניתן לבטל את אבילות מפני מצוות השמחה. דברי הרא"ש שאבילות אינה ממש מהתורה, אלא שיש לה סמך מהתורה בלבד, לא יכולים להסדר עם הרמב"ם שמנה את מצוות האבילות בספר המצוות, ומשמע שהיא מדאורייתא ממש.

הסבר הרשב"א שחכמים עקרו את המצווה בשוא"ת לא יתיישבו, מכיוון שלרמב"ם יש באבילות גם צד של קו"ע. ואת דברי הר"ן שחכמים עקרו רק את הפעולות החיוביות, ועדיין נשאר איסור לעשות מעשים של שמחה בקו"ע, קשה להכניס בדברי הרמב"ם, מכיוון שלא הזכיר מכך בהלכות, על אף הנפק"מ הגדולה שיש בזה.

צריך להסביר הסבר חדש בגמרא אליבא דהרמב"ם.

הצגנו עד כאן, שני הגדרות למצוות האבילות, כבוד המת וביטוי הצער שבלב. נראה שלרמב"ם יש הגדרה אחרת, והיא 'כבוד המשפחה'.⁷ הרמב"ם מבין, שאין עניין לדאוג לכבוד המת מצד עצמו, שהרי הוא לא מרגיש דבר, אלא שכל החיוב הוא מצד כבוד המשפחה, שבזמן שהמת מתבזה, יש בכך פגיעה במשפחתו. הרמב"ם הבין כך משום שיש שני מקורות למצוות האבילות, מאיסור אכילת קודשים, ומחיוב הטומאה למת, ומשילוב של שני המקורות ביחד, עולה הגדרה זו. מכך שהתורה אסרה לאכול קודשים, היינו לומדים שרצונה הוא רק לבטא את הצער שבלב ע"י מנהגי אבילות, ובלי צורך לשמור על כבוד הנפטר. ומאידך, מהחיוב לקבור את המת, היינו לומדים רק את החיוב לדאוג לכבוד המת מצד עצמו, בלי קשר למשפחה.

מכיוון שהתורה הביאה שני מקורות, הוכרח הרמב"ם לומר שיש הגדרה משותפת לשניהם. התורה חייבה לקבור את המת כדי לדאוג לכבוד המשפחה, ומכך שהתורה חייבה את המשפחה לדאוג לכבודה של עצמה, אנו לומדים שמטרת השמירה על כבוד המשפחה בשעה זו, היא ביטוי הצער בצורה מיטבית.

אם כן, למרות שני האיסורים שמרכיבים את מצוות האבילות – המצווה היא אחת, לדאוג לכבוד המשפחה, ובכך לבטא את הצער. לפי זה מובן, שכשנבחן האם המצווה נעקרת בשוא"ת או בקו"ע, נסתכל על מצווה בכללותה, ולא על כל פרט ופרט ממנה כשלעצמו.

יוצא אפוא, שמטרתה העיקרית של מצוות האבילות, היא שביטוי הצער שבלב יהיה בצורה טובה, ולמדנו שמצוות האבילות במהותה היא 'חיובים' ולא 'איסורים'. מסיבה זו, עקירת מצוות האבילות ע"י חכמים, פירושה ביטול החיובים שיש באבילות, ושפיר חשיב כעקירה בשוא"ת.

לאור הסבר זה, הגמרא מובנת לשיטת הרמב"ם. חכמים עקרו את מצוות האבילות, ועקירתם נחשבת כעקירה בשוא"ת, מכיוון שעיקר מצוות האבילות הוא ביטוי הצער שבלב באופן מיטבי, ובכך כלולה גם הדאגה לכבוד המשפחה; א"כ העקירה היא ביטול החיובים, ומוגדרת כעקירה בשוא"ת.⁸

סיכום

לרוב הראשונים אבילות יום ראשון דאורייתא, ולפי זה קשה מדברי הגמרא, שחכמים ביטלו מצווה דאורייתא, מפני הפסד הסעודה של שבעת ימי המשתה.

⁷ ובדומה לספק הגמרא בסנהדרין (מו:): האם ההספד הוא יקרא דשכבי או יקרא דחיי. שם נפסק שההספד הוא לכבוד המת, אך לעיקר האבילות ניתן לומר שלרמב"ם היא משום יקרא דחיי, דוודאי שיש חילוק עצום בין מטרת ההספד, למטרתה של עיקר מצוות האבילות.

⁸ בספר טל אורות על ענייני נישואין בסימן י"ג, דן באריכות בסוגייה זו, וכתב לבאר אחרת ברמב"ם. לדבריו מכיוון שהתחילו קודם במצוות השמחה, יש כאן דין עוסק במצווה שפטור מן המצווה, וזו היא סיבת הפטור ממצוות האבילות, למרות שעוקר אותה בקו"ע. עיי"ש שהאריך בסוגייה זו, ודבריו לא מתיישבים בכמה עניינים עם מש"כ, והרוצה יעיין שם בדבריו, וכדי לדון בתירוץ צריך להרחיב בגדרי העוסק במצווה פטור מן המצווה, וזוהי חריגה גדולה מנושא דידן, ואכמ"ל.

הרשב"א מסביר שחכמים עקרו את המצווה בשוא"ת, ולשיטתו שוא"ת הוא הגדרה בעצם המצווה ולא בדרך שעובר עליה, והיכולת של חכמים לעקור מצוות בשוא"ת היא מפני שאינה חמורה. אצלנו עיקר מצוות האבילות היא ביטוי הצער שבלב, ועקירתה נחשבת כשוא"ת, שיושב ולא מצטער.

הר"ן סובר שהיכולת לעקור בשוא"ת הוא מפני שהמצווה נעקרת מאליה, וממילא כל פעולה שמבטאת את עקירת האבילות – אסורה, ולכן מסביר בגמרא שחכמים ביטלו את המצוות שבאבילות אך אסור לעשות מעשים של שמחה.

הרא"ש חולק, וסובר שמסתכלים באופן כללי על מצוות האבילות, ומטרתה היא שלא לפגוע בכבוד המת כדברי רש"י בסוכה, וא"כ עקירת המצווה נחשבת כעבירה על איסור זה בקו"ע, לכך מוכרח להסביר שגם שבעת ימי המשתה הם דאורייתא, או שאבילות יום ראשון אינה דאורייתא ממש, אלא רק כאסמכתא. אך הראשונים לא קיבלו הגדרה זו, והלכו בדרכו של החינוך שמטרת האבילות היא לבטא את הצער שבלב.

לפי הרמב"ם יש שני לימודים למצוות האבילות, כי סובר שיש בה שני עניינים, גם ביטוי הצער וגם שמירת כבודו של המת. אמנם לשיטתו יש הגדרה אחת כללית למצוות האבילות – כבוד המשפחה, ששני הדינים באבילות מכוונים לאותה מטרה, והיא שהצער שבלב יבוטא באופן מיטבי, וא"כ עיקר מצוות האבילות היא החיובים לבטא את הצער היטב, ונמצא שעקירתם מוגדרת כעקירה בשוא"ת.